

Zeitschrift: Annalas da la Societad Retorumantscha
Band: 90 (1977)

Rubrik: Litteratura
Autor: [s.n.]

Nutzungsbedingungen

Die ETH-Bibliothek ist die Anbieterin der digitalisierten Zeitschriften. Sie besitzt keine Urheberrechte an den Zeitschriften und ist nicht verantwortlich für deren Inhalte. Die Rechte liegen in der Regel bei den Herausgebern beziehungsweise den externen Rechteinhabern. [Siehe Rechtliche Hinweise.](#)

Conditions d'utilisation

L'ETH Library est le fournisseur des revues numérisées. Elle ne détient aucun droit d'auteur sur les revues et n'est pas responsable de leur contenu. En règle générale, les droits sont détenus par les éditeurs ou les détenteurs de droits externes. [Voir Informations légales.](#)

Terms of use

The ETH Library is the provider of the digitised journals. It does not own any copyrights to the journals and is not responsible for their content. The rights usually lie with the publishers or the external rights holders. [See Legal notice.](#)

Download PDF: 17.11.2024

ETH-Bibliothek Zürich, E-Periodica, <https://www.e-periodica.ch>

Litteratura

Chasper Nair

Scena da Chasper Po

publichada da Victor Stupan

Remarcha introductiva

Jachen Men Defila, ün Sentiner da nom e da pom, es stat a seis temps divers ons curatur dal Museum Retic. El d'eira paraint e stret ami da *Chasper Po*. Giunfra Milli Defila, figlia da sar Jachen, m'ha impalmà sper üna bain lunga corrispondenza dals duos Sentiners eir alch traducziuns da poesias, pustüt da la romantica tudais-cha, ed üna cumedgia originala da Chasper Po. La corrispondenza tratta robas da mincha di e nu s'affà per üna publicaziun. Las traducziuns da las poesias muossan (a meis avis) danouvmaing la problematica da la traducziun sco tala. La cumedgia — cumbain cha'l tema es forse ün zich üsà — impè cuntegna ün sflad da quel famus umur da Chasper Po. I'm paress puchà da tilla laschar ir a perder, ed eu sa grà a la redacziun da las Annalas chi s'ha declerada pronta da publicar la farsa.

* *

(Üna stüva cun trais chadrias, da la vart üna maisa cun tuaglia chi nu cuverna ün chantun. Lasura: vaider da tinta, spuolvrin, sagè e pennas d'ocha, palperi. Sün maisa as vezza amo alch plats, üna stozza, magöls, curtels e.u.i.)

Aita: (metta giò'd maisa) Eh, vaivat tanta prescha da scriver quista bella charta cha nu pudaivat gnanca mangiar cun pos!

Sar Peider: Ah! Femnas! Femnas! Insomma, uossa è'la finida, grazcha

Dieu! Lain verer chi nu saja qualche boc, lura tilla portarana a la posta. (legia)

Stimatissem cumpar Schimun e consorzis! Salüds da cour! Fingià cuntschaints da nossa verbala intelligenza, taveletta cun il giuven, meis figlioul Flurin, ch'eu n'ha fissà per nossa butia cun regard a sia partenza, la quala seguirà daman, da möd cha seis arriv sarà prossem marcurdi, scha'l temp nu sarà massa cuntrari. Vögl sperar cha la preschainta As chatta in perfet stadi da sandà e giavüsch da drizzar oura meis salüds a duonna cumar Chatrina e da dar ün bütsch al pitschen. Am segn cun tuotta stima

Vos ami e cumpar

Schi, schi, po ir! (bütta spuolvrin lasura) Uossa laina sigillar e lura haja nom tilla portar a la posta.

Aita: A la posta? Quista saira? Cun quist fraid?

Sar Peider: Quista saira, baininlet! Daman davomezdi parta'l. . .damaja la charta sto partir daman a las tschinch a bunura, uschglois riv'la massa tard.

Aita: Mo ir oura in quist fraid. . .lura

Sar Peider: I sto esser, chara nezza . . . e lura, ed es be duos pass.

Aita: Mo fat sco cha Vo laivat. I sboffa cuora, la naiv sgrizcha suot ils peis, e Vo laivat ir oura impè da star pro Vossa pigna choda.

Sar Peider: Da nan las manetschas! Tü vezzast, eu sto ir.

Aita: Schi spettai almain ch'eu porta vossa chappa. . . eu craj ch'ella saja aint il sfurzer vegl sün stüva sura. (Aita va oura)

Sar Peider: Schi, schi, va pür! La perla da las nezzas! Ella am voul bain! Adüna temma ch'eu tschüffa aint alch. . . povra matta. . . insomma, id es pac da dir: eu n'ha üna tscherta furtüna. . . ma butia am dà minch'on quai chi fa dabsögn per üna pitschna famiglia. . . la matta es orfna, nun ha ingün oter co seis avuà e quel sun eu. La matta am plascha. . . temp da perder nun esa. . . ed eu vögl far cuort e bön, eu vögl far la dumonda. Vairamaing tant giuven nu suna (guarda aint il spejel), ils mustabs sun dal diavel grischs, ed eir ils chavels cumainzan a sblachir. Mo quai sun tagnins chi's po gulivar. Perquai n'haja eir postà pro meis cumpogn dal 48, pro'l

barbier, la s-chacla cun tuot ils requisits. Güst bun ch'eu m'aljord. La s-chacla sto esser rivada, ed uossa ch'eu vegn cun quista charta, pudaraja dumandar. La s-chacla va suot il caput aint e'l prüm mumaint ch'eu sarà sulet, schi mettaraja in prova. I nun es da perder temp! Il plü dal diavel saraja da savair co dir, co spiegar, perche ün pa discuorrer as stoja, stoja, mo co mâ cumanzar? Per exaimpel! Mo laschain stara per uossa, per via stübgjaraja. . . e lura, cur ch'eu sarà davant il spejel ed our da quel am surriarà mia fatscha alba e cotschna e meis mustabs nairs, giarà tuot be sco nöglia. Co füssa a cumanzar uschea: I dà mumaints. . . mumaints aint illa vita da l'uman. . . (gesticulescha davant il spejel) mumaints, dals quals. . .

Aita: (aintra) Qua es la chappa. . . sar barba! Eir vossa chapütscha da sudà, quella veglia, n'haja tut giò.

Sar Peider: Schi, schi, schi, schi, . . . mumaints, dals quals (intuna e gesticulescha)

Aita: E qua sun las manetschas. . .

Sar Peider: Bun, bun, bun, . . . mumaints . . . ! (Aita güda a metter sü la chappa, lura tira'l aint las manetschas e metta sü la chapütscha, amo adüna cunfus e fond gests)

Aita: Trat sü il cularin inandret. Spettai ch'eu's detta la binda per metter intuorn culöz.

Sar Peider: Schi, schi, la binda! (Amo adüna cunfus e fond gests)

Aita: Mo staivat pac bain, sar Peider . . . eu nu sa . . . (Sar Peider as volva vers Aita e disch cun tun sech) Mumaints. . . dals quals . . . mumaints . . . (fissa lönch ad Aita)

Aita: Mo che tavellaivat. . . che tagnins dschaivat?

Sar Peider: Chosas grondas, nezza mia, chosas grondas. (sorta dandet)

Aita: Uschea mai nu til haja viss! E cur ch'eu sun gnüda aint culla chappa d'eira'l davant il spejel e faiva mots. E che mâ quinta'l dad armaints? Id es güst bun ch'eu saja suletta, i manca be amo duos püts per glivrar la chapütscha ch'eu vögl dar a Flurin. (piglia üna chapütscha in man e cusa) Pover mat! El varà ün bel di, daman! Partir cun quistas naiveras! E passar il cuolmen in quist'ora. Esser esa ün bel spiert da sar barba Peider da til lair trametter güst uossa, cun quistas fraidüras, i

para propcha chi stopch'esser güst daman, sco scha quaint nu pudessna lavurar ün pa daplü e spettar alch dis... e lura perche sto quai esser güst Flurin? Güst el? Mo els vöglian uschea. I sbischa coura! (Aita va a la fanestra) Ed amo nu vain el. El vaiva dit dad esser qua per las nouv, ed uossa esa bod las nouv e mezza sül clucher. Mo quell'ura va be sco ch'ella vowl, davo cha quel Tudais-ch till'ha cumadada. Tuot las uras van suotsura. Che mâ dscharà 'l cur ch'eu til dun la chapütscha? Ed eu? Eir eu nu sa bler che dir. Insomma, be ch'el gniss üna jada. Sainz'el las sairas saran sulas. El d'eira ün bun cun nus tuots ed adüna da buna glüna. I sarà lungurus da star quia e spettar sco'n püf chi vegna las nouv. Uschea! Uossa la chapütscha es finida. Be ch'el gniss ant co sar barba Peider, per til pudair dar la chapütscha sainza ch'el vezza, uschglois nu saja che far. Mo amo nu vain el. (va a la fanestra, metta il daint sülla bocca) Taidla... taidla! Eu craj ch'el saja. Eu dad sia vusch, el chanta darcheu quella chanzun nouva ch'el m'ha muossà sterza saira:

Chara, cur ch'eu sarà davent
intuorn tia fanestra gira il vent.
Pensa, mia chara cha quel zefir
da lontan at port'ün suspür.

Uossa è'l qua... hai... mo brich'el!

Sar Peider: (aintra plain naiv, tuot infagottà) Brrr... ora dal diavel... brrr... i sbischa...

Aita: E Flurin varà ün vaira fraid ad ir intuorn sainza binda, sco ch'el va adüna.

Sar Peider: Mo Flurin... e Flurin... Flurin es giuven... eu sun eir... sun eir giuven... mo bricha sco el... i dà mumaints...

Aita: (suot vusch) Per l'amur da Dieu, el cumainza darcheu. Sar barba, eu vegn sü a tour giò la rouda da filar, uossa cha las sairas vegnan lungas.

Sar Peider: Va, va, va pür. (Aita sorta. Sar Peider tira oura da la chappa ün paquet, rumpa ils sagels, taglia las cordas, fa oura il paquet, metta sün maisa üna s-chacla cun puder, un s-cherp per dar sü puder, üna butiglietta cun aua da cologna, cosmetic cotschen ed üna perücca). Fin uossa nun haja mai gnü da chefar cun da quists tagnins... lain verer co diavel che quai va... (as

metta davant il spejel) Prüma ün pa da quist'aua, inschinà la puolvra nu tacha. (riva la buttiglia, as bogna fatscha e frunt) Uossa sü cun cotschen! (guarda aint il spejel) Bain . . . bainischen, perbacco!

Uossa sü cun cotschen! (guarda aint il spejel) Bain . . . doda pass) al diavel eir a quai, chi mâ gnarà? Ils mustabs daraja sü quaint! (piglia in furia la butiglia cull'aua da cologna, ils oters bellets e la perücca, mütscha aint illa stanza vaschina, serra l'üsch cul riel. I's doda la butiglia chi crouda e's rumpa); Sar Peider braja: Al diavel eir a la prescha!

Aita: (aintra culla rouda da filar) Sar barba, vaivat sbragi? Ingio eschat? Per l'amur da Dieu, rivi l'üsch! Rivi l'üsch . . . dat pled . . . lessa clamar gliud . . . dit alch . . . rivi l'üsch!

Sar Peider: (vain our da la chombra cun ün caput nair a la veglia, pittürà ad alb e cotschen, cun üna perücca gronda e cun mustabs nairs)

Aita: Bun Dieu l'ha pers la tramuntana, be chi gniss Flurin!

Sar Peider: (cun tun declamatoric) Aita, mia nezza! I dà mumaints . . . mumaints . . .

Aita: (da per sai) Uossa vain el darcheu culs armaints! O Flurin, Flurin!

Sar Peider: (cuntinua) Mumaints cha l'uman sta a la porta da gronds evenimaints . . .

Aita: (Uossa tavella'l da la porta . . . la porta nun ha nöglia da chefar. Be chi gniss Flurin! (as tschainta e tira la rouda)

Sar Peider: E nun es güsta quist mumaint ün da quels mumaints?

Aita: Schi . . . schi . . . quai sarà . . . sarà . . . amo nu vain el!

Sar Peider: Aita, ün pled . . . ün sulet pled, ed eu sarà il plü furtünà da tuot ils mortals. (va plü strusch ad Aita)

Aita: (da per sai) Mortals? Chi sa che s-chierp cha quai es! Be chi gniss Flurin!

Sar Peider: Flurin? (stut e confus)

Aita: Schi, güst Flurin! Eu nu sa propcha na che far. Suletta nu poss ir a clomar il docter.

Sar Peider: Il docter? Il docter? E per chi?

Aita: Mo dit la vardà, sar barba, Vo nu staivat tant bain . . . quista saira eschat uschea . . .

Sar Peider: Co uschea?

Aita: Uschea, sco scha Vo vessat mal il cheu. Fin chi vain il docter as pudessa metter sül frunt ün pez möl.

Sar Peider: Pez möl? 'La craja ch'eu saja aint ill'ogna'.

Flurin: (aintra, as ferma sülla chassa e guarda be tais a sar Peider)

Aita: Flurin! Flurin! Cuorra subit pro'l docter, mo va currond!

Sar Peider: (rabgiantà) Mo corpo dal sang da nas! Perche? Per chi? Am laivat far gnir nar per forza? Chi ha dabsögn da docters?

Flurin: Pardunai, sar padrin! Mo eu vez cha Vo eschat uschè agità! Quist cambiamaint!

Sar Peider: Il cambiamaint nun at va pro nöglia. Nu t'intriar in affars dals oters.

Flurin: Schi, schi, va bain! Mo sar padrin!

Sar Peider: Nöglia . . . nöglia da padrins! Quia sun eu patrun, ed eu am vestisch sco ch'eu vögl eu. Pensa plüchöntsche e teis affars. Ed uossa chi saja glivrà cun da quistas remarchas per quista saira. Cha Aita detta las chartas, lura faina nössa solita partida Chasper nair. (invüda sa püpa, intant cha Aita va per las chartas e per ün toc charbun. Els as tschaintan a maisa, sar Peider da la vart lada da la maisa cun fatscha vers il public, Aita e Flurin da las varts strettas, ün in fatscha a tschel. Aita metta chartas e charbun sün maisa)

Aita: (a Flurin, suot vusch) I para ch'el vegna darcheu in sai. Eu vaiva ün schnuizi.

Sar Peider: (fatschendà cun tour oura e metter sü seis öglers nu doda nöglia. El part'oura las chartas) Eu speresch cha tü hajast tuot quai cha tü douvrast, cha tias scrittüras sajan in uorden.

Flurin: (piglia las chartas) Eu nun ha invlidà nöglia. Quia n'haja il «Heimatschein».

Sar Peider: Per rumantsch as discha la charta da vaschinadi.

Flurin: Hai, e tuot la documainta militara.

Sar Peider: Vezzarast cha tü stast jent e bain. Po dar cha'l prüm at vegna avant ün pa curius, mo lura gnarast a verer tantas bellas robas, palazis, funtanas cun statuas, üerts e parcs, teaters, pardieu, oter co quel da Sent! E per viadi, hajast güdizi e guarda da nu fallar tren. Quaint lura salüdist a teis patrun ed a meis neiv Baltisar, e lura scrivast tant plü bod, nun!

Aita: Schi, schi, Flurin scriva be subit; perche ils temps sun noschs e

quaint para chi saja eir blera glièud noscha. Hai, hai, mal-prüvà be avuonda!

Sar Peider: Mo uschè mal nun esa. Sta be sainza temma! Da meis temp, perbacco! Eu nu vögl gnanca manzunar quai. Uossa esa plü o main sgür. Quai es l'avantag dal progress dals ultims ons. Dal rest saja cha fingià quella jada as vivaiva vaira bain e's spendaiva pac. Quai d'eiran ons! Charn, pan, tuot bunmarchà, e'l vin bod per nöglia, e che vin! Da quel uossa nu fana plü. (metta il daint da muoss al frunt) Mo taidla Aita, sch'eu m'algord inandret schi giò'n schler ston esser amo var trais e quatter butiglias. Òna pudessna tour sü per far impringias cun Flurin.

Flurin: (durant tuot il gö ha'l fin uossa be fissà ad Aita) Mo eu nu less as disturbar. (il Chasper nair es restà ad el in man)

Aita: Scha Vo laivat, schi vegna giò per davo.

Sar Peider: (a Flurin) Chasper nair, Chasper nair! Aita til fa sü ils mustabs, mo da quels bels, nairs! Chi sa cur cha nus faran darcheu nossa partida. (Aita stricha sü il charbun a Flurin. Intanta giovna inavant) Eu vegn a tour sü la butiglia. Vezzarat che vinin cha quai es. La chandaila lascha quia.

Flurin: Per vi da nus pür pigliai la chandaila. Nus nu vain temma dal s-chür, nun esa vaira, Aita? Pür pigliai, pigliai!

Sar Peider: La chandaila resta quia e vo giovarat inavant sco cha Dieu cumonda infin ch'eu tuorn. (sorta)

Aita: (sta sü e piglia magöls giò da curuna) Dieu lodà, Flurin, cha tü est gnü, el s'ha subit remiss. Scha tü vessast viss che tagnins ch'el faiva avant, eu vaiva tschüf temma ch'el vess pers la tramuntana. El discurriva dad armaints. . . e da portas.

Flurin: Laschain quist discuors, Aita! Daman parta, eu vegn davent, davent da tai. . . dalöntschi, dalöntschi! Chi sa quant temp ch'eu nu't vez plü, nu dod plü tia chara vusch. L'unic cuffort ch'eu varà, sarà quel da pensar a tai, pensar a quel di ch'eu tuornarà at verer, at dir: «Aita, t'algordast amo da mai?»

Aita: O che tagnins! Crajast ch'eu saja ün cheu d'leivra? Nus ans cugnuschain tantüna daspö noss'infanzia. Guarda plüchöntschi tü, da nu m'invidar. . . cur cha tü vezzast tuot quels ögls nairs. . .!

Flurin: Aita nu dir da quists plets! Mincha saira, cur cha'l sulai va

giò, cur cha la prüma staila as muossa vi dal firmamaint, mincha daman, cur cha'l di spunta pensa a tai.

Aita: Nar stoc cha tü est! Cur chi va sü il sulai sarast amo suot la plüma e durmirast sco'n tass, oter co pensar a mai. Tagnins, Flurin, tagnins!

Flurin: Mo eu't gür, Aita!

Aita: Hai, hoz gürast, e daman povr'Aita sarà invlidada. T'impaisa! Quaint chi'd es uschè bel! E las Talianas chi's fan sü uschè bain, e san far

Guarda, Flurin! Per cha tü nu m'invlidast ta duna quista chapütscha, mo nu dir oura cun ingün, sast! E cur cha tü guardast quista chapütscha, schi pensa ün mumaint a mai, scha tü nun est güsta landervia a suspürar pervi dad alch Talianina. . . !

Flurin: Nu tavellar in quist möd, nun esser crudela! Grazcha, Aita, per tuot quels mumaints cha tü m'hast regalà, grazcha per mincha püt cha tia aguoglia a fat. Mo scha tü'm regalast quista chapütscha per ch'eu pensa a tai, schi es quai fadia per nöglia. Tü sarast adüna in meis cour ed in meis cheu, cun e sainza chapütscha. Mo scha tü am dast quist (muossa la chapütscha) sco algord dals bels mumaints passantats cun tai, nu possa far oter co't dir grazcha fich! (bütscha la chapütscha)

Aita: Eu'm dun propcha da buonder cha tü fast tantas saramonas per üna chapütscha.

Flurin: Sch'eu t'ingrazch, schi bricha in prüma lingia per la chapütscha, mo pel pegn cha tü'm dast, pegn da tia amur! Grazcha a teis ögls, a teis mans, al dancler, a l'aguoglia. . .

Aita: Finischa üna jà cun da quists tagnins. Inschinà am fast gnir stufra. Chi sarà quel tamberlan chi ingrazcha ad ün man, al dancler, ad aguoglias. . . !

Flurin: (interrumpa ad Aita) Schi guarda damaja co chi's fa! (sta in pè, piglia il man dad Aita e tschercha da til bütschar. Aita as dosta)

Aita: Mo quista saira est lura propcha. . . (fa finta da's dostar)

Flurin: ed amo ün! (bütscha il man dad Aita)
(Davant chasa as doda il guitader chi chanta)

Aita: Dodast il guitader?

- Sar Peider:* (dadour üsch sbraja) Stü dai la glüm! Pervia da la bütschella! Eu vegn subit.
- Flurin:* Ed uossa stoja ingrazchar eir a teis ögls. (piglia la fatscha dad Aita cun tuots duos mans e voul bütschar seis ögls. Aita as dosta plü per finta)
- Aita:* Flurin, da quistas robas! Eu sbraj.. eu sbraj (fa finta da sbragir) Sar barba. . . sar barba!
- Flurin:* (tegn cun ün man la bocca dad Aita e cun tschel intuorn sa vita. Aita fa amo adüna finta da's dostar e voul mütschar. Flurin fa crodar la chandaila e las chartas per terra) (Flurin bütscha seis agen man cun ün boccar sflatsch)
- Aita:* Sta salda, toc! Nu dodast ch'el vain! Serrain l'üsch! (In quella l'üsch s'riva, Sar Peider aintra e sta stut sülla chassa, in ün man las clavs dal schler, in tschel la butiglia dal vin, guarda la chandaila per terra, lura ad Aita ed a Flurin, chi'd es landervia a cler sü las chartas, lura muossa'l cul daint sülla chapütscha cha Aita voul svelto zoppar)
- Sar Peider:* Kindlamainta dal malom! Che viers faivat? Che fa quista chandaila per terra? E che. . . che. . .
- Flurin:* Pervia da la bütschella, sar padrin!
- Sar Peider:* E quista chapütscha?
- Flurin:* Ma madrina Madlaina m'ha dat. . .
- Aita:* Ed eu tilla laiva muossar. . .
- Sar Peider:* (va strusch ad Aita e vezza ch'ell'ha üna fatscha scharbunada. Stut, culla bocc'averta) E tü? e quist?
- Aita:* (cunfusa, giova cul scussal)
- Sar Peider:* A . . . birbants! Uschè faivat? Quista pajaivat! Tradir a mai, a vos barba chi's voul uschè bain. (boffa cha la perücca va sü e giò)
- Aita:* Mo sar barba, tuot be pervi da la bütschella.
- Sar Peider:* Tascha chamön culla bütschella, eu nu vögl plü savair novas dad ella.
- Flurin:* Dudivat il guitader, sar padrin?
- Sar Peider:* Quietezza! Aita . . . penna e palperi! (Aita porta tuots duos, sar Peider as tschainta, scriva e segna e da il scrit a Flurin) Quist telegram sto partir daman a bunura, a las set. Legia!
- Flurin:* (legia) Per chaschun imprevisa il giuven Flurin nu po partir.
Eu tramettarà ün substitut. Peider

Flurin: Sar padrin.

Aita: Sar barba. (els as guardan tuot stuts)

Sar Peider: (implischa ils magöls) Cha tuot saja pardunà! L'hom propuona e'l diavel dispuona! Uossa pero dispuona *eu!* Aita, mia nezza, est perincletta da tour al giuven quia preschaint sco teis marid, schi respuonda cun vusch clera ed inclegiantaivla «schi»! Ed uossa dumonda: «Sar figlioul Flurin, est. . .

Flurin: (til interrumpa) Schi, schi, sar padrin! E cura gnina miss in chaista?

Sar Peider: Quai ? ? ? ?

meis magöl e baiv fin l'ultim guot in sandà dal nouv pèr.
(baiva)

Flurin: (baiva) Quist es lura vin, perbacco! Da quist nun haja amo mai bavü. In sandà da nos sar barba Peider. Eviva!

Sar Peider: E tü Aita, perche stast qua sco'n püf?

Aita: Eu pensaiva da far ün «eviva» amo ad ün chi'd es almain per part stat la cuolpa.

Sar Peider: A chi?

Aita: Ün eviva al Chasper nair!